

Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

2020 - 21

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Crynodeb

Roedd 2019 yn drobwynt o ran cydnabod yr argyfwng natur cynyddol a chynyddu'r camau gweithredu dros fioamrywiaeth. Fe wnaeth Cymru ddatgan argyfwng hinsawdd hefyd.

Rydym wedi diweddarau'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur i ystyried y dystiolaeth gynyddol ynghylch maint y golled o ran bioamrywiaeth a'r cyd-destun polisi newidiol yma yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys y fframwaith deddfwriaethol a'r Polisi Adnoddau Naturiol, effeithiau disgwylidig ymadael â'r UE, yr argyfwng ecolegol cynyddol a'r angen i ymateb ar frys i hynny ochr yn ochr â'r ymateb i'r argyfwng hinsawdd.

Mae pandemig Coronafeirws 2020 wedi rhoi pwyslais newydd ar yr angen i egluro'r blaenoriaethau brys ar gyfer bioamrywiaeth ac adferiad gwyrdd.

Mae'r cynllun diwygiedig yn cynnwys 5 thema ar gyfer gweithredu:

Cynnal a gwella rhwydweithiau ecolegol cydnerth – camau gofodol i sicrhau manteision i fioamrywiaeth, rhywogaethau a chynefinoedd, osgoi effeithiau negyddol a gwneud y gorau o'n llesiant.

Mae'r cynllun newydd yn adlewyrchu'r angen i weithredu er mwyn adeiladu rhwydweithiau ecolegol gadarn ar draws ein tir a môr er mwyn diogelu rhywogaethau a chynefinoedd a'u manteision, gan fynd i'r afael ag achosion sylfaenol o golli bioamrywiaeth, a thargedu ymyriadau er mwyn helpu rhywogaethau i adfer lle bo'r angen.

Cynyddu gwybodaeth a throsglwyddo gwybodaeth; Gwireddu buddsoddiad a chyllid newydd; Uwchsgilio a'r gallu i gyflawni; Prif ffrydio, llywodraethu ac adrodd ar ein cynnydd – camau trawsnewidiol i ddylanwadu ar ymddygiad a phenderfyniadau buddsoddi er mwyn sicrhau ein bod yn cynnal ac yn gwella bioamrywiaeth.

Mae'r cynllun yn nodi'r brys o ran cydnabod a gwerthfawrogi bioamrywiaeth wrth werthuso a gwneud penderfyniadau ar draws sectorau a phortffolios, a dangos y gwerth hwnnw trwy gymorth ar gyfer sgiliau, gallu a llywodraethu.

Mae camau gweithredu'n mynd i'r afael â'r angen i wella ein tystiolaeth a'n gwaith monitro ar gyfer y tymor hir, ac i ddeall rôl natur yn ein bywydau, ein bywoliaeth a'n llesiant.

Mae'r camau gweithredu cyfredol sydd wedi'u hariannu gan nifer o bartneriaid ledled Cymru wedi'u crynhoi mewn cynllun cyflawni CAMPUS a gaiff ei fonitro a'i adolygu'n flynyddol.

O fewn y themâu, nodwyd 5 blaenoriaeth uniongyrchol ar gyfer gweithredu pellach:

- Cysoni'r ymatebion i argyfwng yr hinsawdd â'r argyfwng bioamrywiaeth
- Mynd i'r afael â'r bwch ariannu ar gyfer mesurau amaeth-amgylcheddol, ar ôl gadael yr UE

- Darparu cyfeiriad gofodol ar gyfer targedu camau gweithredu ar gyfer bioamrywiaeth
- Gwella cyflwr y Rhwydwaith Safleoedd Gwarchodedig
- Archwilio dulliau ariannu newydd a chynaliadwy ar gyfer gweithredu ar fioamrywiaeth.

Bydd Strategaeth Natur wreiddiol 2015 yn parhau hyd nes y caiff ei chysoni i fynd i'r afael â fframwaith ôl 2020 Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Amrywiaeth Fiolegol, gyda'r themâu newydd hyn yn llywio camau gweithredu drwy'r cyfnod pontio hwn.

Cynnwys

1.	Cyflwyniad	4
2.	Y cyd-destun presennol	5
3.	Mabwysiadu dull integredig	6
4.	Diweddaru'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur (NRAP)	7
5.	Strwythur a chynnwys y NRAP wedi'i ddiweddaru	7
6.	Nodi'r bylchau a chamau gweithredu brys yn y tymor byr	8
7.	Sut mae'r NRAP yn cael ei lywodraethu?	10

Atodiad 1: Trosolwg o waith diweddaru'r NRAP

Atodiad 2 – Crynodeb o gynnwys cynllun cyflawni'r NRAP – rhaglenni, prosiectau a bylchau a nodwyd, gan gynnwys:

Tabl 1: Themâu gweithredu'r NRAP a chynnwys cynllun cyflawni 2020-21

1. Cyflwyniad

Cyhoeddwyd Cynllun Gweithredu Adfer Natur (NRAP) Cymru¹ yn wreiddiol ym mis Rhagfyr 2015 fel y Cynllun Adfer Natur. Mae'n nodi sut mae mynd i'r afael â Chynllun Strategol Bioamrywiaeth Confensiwn Rhaglen Amgylchedd y Cenhedloedd Unedig ar Amrywiaeth Fiolegol a Thargedau Bioamrywiaeth cysylltiedig Aichi ar gyfer 2011-20 yng Nghymru ², a dyma'r Strategaeth Bioamrywiaeth Genedlaethol a Chynllun Gweithredu ar gyfer Cymru o dan darged 17 Aichi.

Rhan 1: Mae **Ein Strategaeth ar gyfer Natur** yn nodi'r ymrwymiad i wrthdroi colli bioamrywiaeth yng Nghymru, a'r amcanion ar gyfer gweithredu.

Mae'n cynnwys ein huchelgais, sef:

'Gwrthdroi dirywiad bioamrywiaeth, oherwydd bod iddi werth cynhenid, a sicrhau budd sy'n para i'r gymdeithas.'

a'n hamcanion, er mwyn:

- 1: Ennyn a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn i fioamrywiaeth fwrw gwreiddiau yn y broses benderfynu ar bob lefel.
- 2: Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf a'u rheoli'n well
- 3: Gwneud ein hamgylchedd naturiol yn fwy cydnerth drwy adfer cynefinoedd sydd wedi'u diraddio a chreu cynefinoedd
- 4: Mynd i'r afael â'r prif bwysau ar rywogaethau a chynefinoedd
- 5: Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n gwaith monitro
- 6: Rhoi fframwaith llywodraethu a chymorth ar waith i gyflawni'r amcanion

Rhan 2: Roedd **Ein Cynllun Gweithredu** yn nodi'r camau hynny a nodwyd yn benodol i gyflawni ein hamcanion i wrthdroi'r dirywiad i fioamrywiaeth.

Rhan 3: Mae'r **Fframwaith Adfer Natur** yn pennu'r trefniadau llywodraethu a'r partneriaethau sy'n ymwneud ag adfer natur yng Nghymru, a'r berthynas rhyngddynt.

Er bod uchelgais ac amcanion Strategaeth 2015 yn dal i sefyll, roedd angen adolygu ac ad-drefnu cynllun gweithredu Rhan 2 er mwyn rhoi ffocws a blaenoriaethu o fewn cyd-destun polisi sy'n prysur newid a'r argyfwng ecolegol sy'n datblygu.

¹ Cynllun Adfer Natur Cymru oedd yr enw gwreiddiol, ond fe'i hailenwyd er mwyn osgoi dryswch gyda'r Polisi Adnoddau Naturiol a gyhoeddwyd yn 2016.

² [Convention on Biological Diversity - Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020, including Aichi Biodiversity Targets](#)

2. Y cyd-destun presennol - tystiolaeth, blaenoriaethau, amcanion **Llywodraeth Cymru a rhwymedigaethau adrodd**

Wrth ddatblygu'r fframwaith ôl-2020 ar gyfer Cynllun Strategol y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol (CBD) hyd at 2050, cydnabuwyd mai ychydig iawn o dargedau Aichi 2020 sydd wedi'u cyflawni a bod bioamrywiaeth yn dal i ddirywio.

Fe wnaeth adroddiad yr Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)³ yn 2019 ar fioamrywiaeth ac ecosystemau ddisgrifio colli bioamrywiaeth fel perygl cynddrwg â'r argyfwng hinsawdd.

Mae adroddiad interim Cyfoeth Naturiol Cymru ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol⁴ yn adleisio'r sefyllfa ryngwladol:

'Mae'r newid yn yr hinsawdd yn gyrru rhywogaethau i symud lleoliad. Gallai rhywogaethau arctig-alpinaidd o fewn cynefinoedd mynyddig ddiflannu o Gymru wrth i'w cynefinoedd gael eu colli. Pan na all planhigion a bywyd gwyllt arfordirol symud i'r tir, gall y cynnydd yn lefel y môr a mwy o erydu tir arwain at golled eang. Mae nifer y rhywogaethau estron goresgynnol, a'u cwmpas, yn debygol o gynyddu wrth i'r hinsawdd newid.

Mae pwysau amgylcheddol yn achosi dirywiadau byd-eang i fioamrywiaeth ar gyfraddau na welwyd erioed o'r blaen yn hanes dynoliaeth. Mae rhywogaethau'n diflannu ar gyfradd gyflymach.

Mae gan fyd natur ran hanfodol i'w chwarae o ran darparu bwyd, ynni, meddyginiaethau ac adnoddau genetig. Bydd y gwasanaethau ecosystem y mae cynefinoedd gwydn yn eu darparu – megis amddiffyn rhag llifogydd a gwaredu carbon deuocsid – yn cael eu colli hefyd.

Os na wneir newidiadau nawr, bydd y colledion bioamrywiaeth a'r effaith negyddol ar fuddion byd natur i bobl yn parhau.'

Yng Nghymru, er bod camau cadarnhaol wedi'u cymryd a rhai rhywogaethau nodedig yn adfer, rydym yn dal i golli bioamrywiaeth.

Fe wnaeth y Prif Weinidog nodi bioamrywiaeth a thwf amgylcheddol yn brif flaenoriaeth ar gyfer cyflawni dros weddill tymor y Senedd hon, gan ddatgan argyfwng hinsawdd ym mis Ebrill 2019.

Mae Gweinidogion Cymru wedi ymrwymo i adferiad gwyrdd wedi pandemig Covid-19, er mwyn mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd ac gwrthdroi'r dirywiad i fioamrywiaeth⁵.

³ [Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#)

⁴ <https://naturalresources.wales/evidence-and-data/research-and-reports/state-of-natural-resources-interim-report-2019/?lang=cy>

⁵ Er enghraifft, gweler <https://llyw.cymru/polisi-cynllunio-adferiad-covid-19>

Hefyd, bydd angen mynd i'r afael hefyd â'r bwch llywodraethu ar ôl gadael yr UE er mwyn sicrhau egwyddorion amgylcheddol craidd a threfn llywodraethu gadarn ar gyfer yr amgylchedd a bioamrywiaeth. Mae ymadawiad Prydain o'r UE yn sbarduno polisi ffermio'r dyfodol hefyd a chymorth newydd ar gyfer Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

Mae fframwaith y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol wedi 2020 i'w gyflawni hyd at 2030 yn cael ei ddatblygu hefyd a bydd yn cyflwyno nodau a thargedau i wrthdroi'r dirywiad i fioamrywiaeth. Bydd angen cysoni'r NRAP er mwyn mynd i'r afael â'r rhain a parhau i ymateb i'r dystiolaeth a'r fframwaith sy'n deillio o'r broses honno, a ohirwyd tan ddiwedd 2021 oherwydd pandemig Covid-19.

3. Mabwysiadu dull integredig – sut y caiff camau bioamrywiaeth eu gweithredu yng Nghymru a sut mae'r NRAP yn rhan o hyn

Yng Nghymru, mae arfer gorau rhyngwladol – sef dull rheoli ar lefel yr ecosystem er mwyn gwrthdroi dirywiad i fioamrywiaeth – wrth wraidd deddfwriaeth allweddol. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yn cyflwyno'r nodau gan gynnwys nod Cymru Gydnerth ar gyfer cyrff cyhoeddus a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 sy'n egluro'r amcan, yr egwyddorion a'r fframwaith ar gyfer rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy (SMNR).

Nod y Deddfau hyn yw mynd i'r afael ag achosion sylfaenol colli bioamrywiaeth a phennu gwerth a phwysigrwydd bioamrywiaeth gydol y broses o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus:

► I Lywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru, cyflawni'r fframwaith SMNR – yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR), y Polisi Adnoddau Naturiol (NRP) a'r Datganiadau Ardal – yw'r cyd-destun gweithredu lefel uchel ar gyfer mynd i'r afael â'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.

Blaenoriaethau'r NRP yw'r blaenoriaethau cenedlaethol presennol ar gyfer ein hadnoddau naturiol, i bawb weithredu. Maen nhw'n cefnogi integreiddio bioamrywiaeth i'r broses gwneud penderfyniadau ar draws Llywodraeth Cymru a darpariaeth leol drwy ddatganiadau ardal.

Y blaenoriaethau yw:

- darparu atebion sy'n seiliedig ar natur;
- defnyddio adnoddau'n fwy effeithlon a defnyddio mwy o ynni adnewyddadwy
- gweithredu mewn ffordd sy'n seiliedig ar le.

Mae datganiadau ardal yn darparu sail dystiolaeth leol er mwyn helpu i weithredu'r blaenoriaethau hyn, a'r risgiau a'r cyfleoedd a nodir yn y Polisi Adnoddau Naturiol.

Gall sefydliadau eraill, o gyrff cyhoeddus i gyrff anllywodraethol i grwpiau cymunedol lleol, ddefnyddio'r datganiadau ardal i helpu i nodi'r camau allweddol y gallent eu cyflawni, a bydd Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn defnyddio'r rhain i'w helpu i asesu llesiant eu hardal.

► Ar gyfer cyrff cyhoeddus sy'n ddarostyngedig i Ddeddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol, dylai cyflawni nod Cymru Gydnerth law yn llaw â'r chwe nod llesiant arall ysgogi'r gwaith o weithredu dros fioamrywiaeth.

► Ar gyfer awdurdodau cyhoeddus sy'n ddarostyngedig i ddyletswydd bioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau adran 6 Deddf yr Amgylchedd (Cymru), dylai cynnal a gwella bioamrywiaeth wrth arfer eu swyddogaethau lywio'r gwaith o brif ffrydio camau gweithredu wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus.

Mae'r ddeddfwriaeth hon yn dechrau dwyn ffrwyth^{6,7} ond mae angen cymryd camau wedi'u targedu o hyd, ac mae partneriaid a sefydliadau eraill yn hanfodol i lwyddiant gweithredu er mwyn adfer natur. Mae gan bawb ran i'w chwarae.

4. Diweddaru'r NRAP

Cafodd Rhan 2 yr NRAP ei adnewyddu yn ystod 2019 er mwyn:

- Integreiddio ac adlewyrchu Polisi Adnoddau Naturiol (NRP) Llywodraeth Cymru a gyhoeddwyd ar ôl NRAP yn 2017
- Cysoni'r cynllun gweithredu yn well â'r cyd-destun presennol – y dystiolaeth ddiweddaraf, blaenoriaethau, amcanion Llywodraeth Cymru a rhwymedigaethau adrodd
- Cynnwys ystod ehangach o gamau gweithredu gan randdeiliaid ar fioamrywiaeth a gwella strwythur y cynllun cyflawni i'w wneud yn fwy CAMPUS.
- Nodi camau pellach sydd eu hangen i fynd i'r afael â phob un o'r themâu, yn y tymor byr brys a'r tymor hwy. Aseswyd y camau hyn gan gyfeirio at set o feini prawf, i'w blaenoriaethu o ran brys ac effaith.

Mae Atodiad 1 yn dangos trosolwg o'r broses ddiweddaru, gan gynnwys y meini prawf a ddefnyddir i asesu'r blaenoriaethau brys a'r camau pellach sydd eu hangen.

5. Strwythur a chynnwys y NRAP wedi'i ddiweddaru

Wrth fynd ati i ddiweddaru'r NRAP, nodwyd cyfres o newidiadau hollbwysig, gan gydnabod er mwyn adfer natur, rhaid i ni:

- adeiladu rhwydweithiau ecolegol a mosaigau gwydn ar draws ein holl diroedd a morweddau er mwyn diogelu rhywogaethau a chynefinoedd a'r manteision maen nhw'n eu darparu.

⁶ <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2020-01/gweithredur-polisi-adnoddau-naturiol-adroddiad-ciplun.pdf>

⁷ Ceir enghreifftiau o adroddiadau dyletswydd adran 6 yn <https://www.biodiversitywales.org.uk/Adrodd-am-Ddyletswydd-Bioamrywiaeth>

- mynd i'r afael ag achosion sylfaenol colli bioamrywiaeth, nid dim ond y symptomau
- deall rôl natur yn ein bywydau, ein bywoliaeth a'n llesiant
- buddsoddi mewn gwella ein gwaith tystiolaeth a monitro ar gyfer y tymor hir
- cydnabod a gwerthfawrogi bioamrywiaeth wrth werthuso a gwneud penderfyniadau ar draws sectorau a phortffolios
- dangos y gwerth a rown ar fioamrywiaeth drwy lywodraethu, a chymorth ar gyfer sgiliau a chapasiti

Er mwyn ymateb i'r newidiadau hollbwysig, y cyd-destun brys, ac adroddiad IPBES, mae camau gweithredu NRAP wedi'u grwpio'n bum thema sydd, gyda'i gilydd, yn mynd i'r afael ag un neu fwy o amcanion NRAP.

➤ **Cynnal a gwella rhwydweithiau ecolegol cydnerth**

– camau gofodol wedi'u targedu ar sail lleoedd i sicrhau manteision i fioamrywiaeth, rhywogaethau a chynefinoedd, lleihau effeithiau negyddol a gwneud y gorau o'n llesiant.

- **Cynyddu gwybodaeth a throsglwyddo gwybodaeth,**
- **Gwireddu buddsoddiad a chyllid newydd,**
- **Uwchsgilio a'r gallu i gyflawni,**
- **Prif ffrydio, llywodraethu ac adrodd ar ein cynnydd**

– camau trawsnewidiol i ddylanwadu ar ymddygiad a gwneud penderfyniadau buddsoddi i sicrhau ein bod yn cynnal ac yn gwella bioamrywiaeth.

Ar gyfer pob thema weithredu mae sawl grŵp o gamau gweithredu i sicrhau canlyniad, gweler Atodiad 2 (Tabl 1).

Mae'r camau sydd ar y gweill ar hyn o bryd i fynd i'r afael â phob un o'r rhain wedi'u crynhoi mewn cynllun cyflawni manwl sy'n cynnwys rhagor o wybodaeth CAMPUS, gan gynnwys amserlenni a chyllid, ar ffurf taenlen.

6. Nodi'r bylchau a chamau gweithredu brys yn y tymor byr

Roedd y broses ddiweddar yn tynnu sylw hefyd at fylchau parhaus yn y ddarpariaeth ar gyfer gweithredu bioamrywiaeth. Nid oedd hon yn broses gynhwysfawr, a bydd yn cael ei hadolygu'n barhaus. Fodd bynnag, y pum blaenoriaeth a nodwyd ar unwaith ac ar frys yw:

- Cysoni'r ymatebion i'r argyfwng hinsawdd a'r argyfwng bioamrywiaeth

Mae angen tynnu sylw at yr argyfwng natur a'i gysoni â'r ymateb i argyfwng yr hinsawdd. Mae atebion seiliedig ar natur yn allweddol i fynd i'r afael â'r ddau fater. Er enghraifft, mae angen negeseuon clir i sicrhau ein bod yn plannu coed yn y lle iawn i sicrhau'r bioamrywiaeth fwyaf posibl a dal a storio cymaint o garbon â phosibl.

- Mynd i'r afael â'r bwlch ariannu ar gyfer mesurau amaeth-amgylcheddol ar ôl gadael yr UE.

Tra y dylai'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig sicrhau canlyniadau bioamrywiaeth, mae cynllun newydd yn dal i fod sawl blwyddyn i ffwrdd. Mae angen ymateb ar fyrder i'r angen am weithredu amaeth-amgylcheddol, mewn cydweithrediad â'r gymuned ffermio.

- Darparu cyfeiriad gofodol ar gyfer gweithredu dros fioamrywiaeth.

Mae angen rhwydweithiau ecolegol cadarn ym mhobman i greu mosaigau ledled Cymru, ond mae angen nodi 'ardaloedd cydnerth craidd' ymhellach er mwyn blaenoriaethu camau gweithredu. Mae Datganiadau Ardal yn darparu rhywfaint o'r sail i hyn, ond mae angen datblygu rhagor o waith 'mapio cyfleoedd'.

- Gwella cyflwr y Rhwydwaith Safleoedd Gwarchodedig

Mae safleoedd gwarchodedig wrth wraidd rhwydweithiau ecolegol cadarn ac mae adfer safleoedd Natura 2000 (N2K) ledled Cymru i statws cadwraeth ffafriol yn allweddol i wrthdroi'r dirywiad i fioamrywiaeth.

- Ystyried dulliau ariannu newydd a chynaliadwy

Mae'r flaenoriaeth hon yn cydnabod yr angen dybryd i ddod o hyd i ddulliau ariannu mwy cynaliadwy, gan gynnwys cyllid refeniw hygyrch ar gyfer capasiti. Mae'r flaenoriaeth hon yn bwysicach nag erioed yn dilyn effeithiau pandemig Covid-19.

Mae camau i fynd i'r afael â'r blaenoriaethau hyn wedi dechrau cael eu nodi a'u datblygu drwy Grŵp Gweithredu'r NRAP, grwpiau adfer Covid ac ar draws mecanweithiau polisi ehangach. Bydd camau gweithredu y cytunwyd arnynt a'u hariannu yn cael eu hychwanegu at gynllun cyflawni'r NRAP.

Mae'r meysydd pellach a nodwyd ar gyfer **camau gweithredu brys yn y tymor byr** yn cynnwys:

- Gweithio gyda datblygwyr i ddeddfu Polisi Cynllunio a dangos cynnydd
- Meithrin gallu a sgiliau darparu ar draws pob sector
- Cynyddu prosiectau natur ar raddfa tirwedd

Nodwyd yr angen am **gamau gweithredu brys ond tymor hwy** hefyd gan gynnwys:

- Addysg amgylcheddol i gysylltu pobl a natur mewn ffordd gydol oes,
- Parhau i fynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol,
- Archwilio a datblygu technegau prisio bioamrywiaeth newydd e.e. prisio drwy Lyfr Gwyrdd Cymru

Caiff camau gweithredu blaenoriaeth eu monitro, eu hadolygu'n barhaus a'u dwysáu yn ôl yr angen.

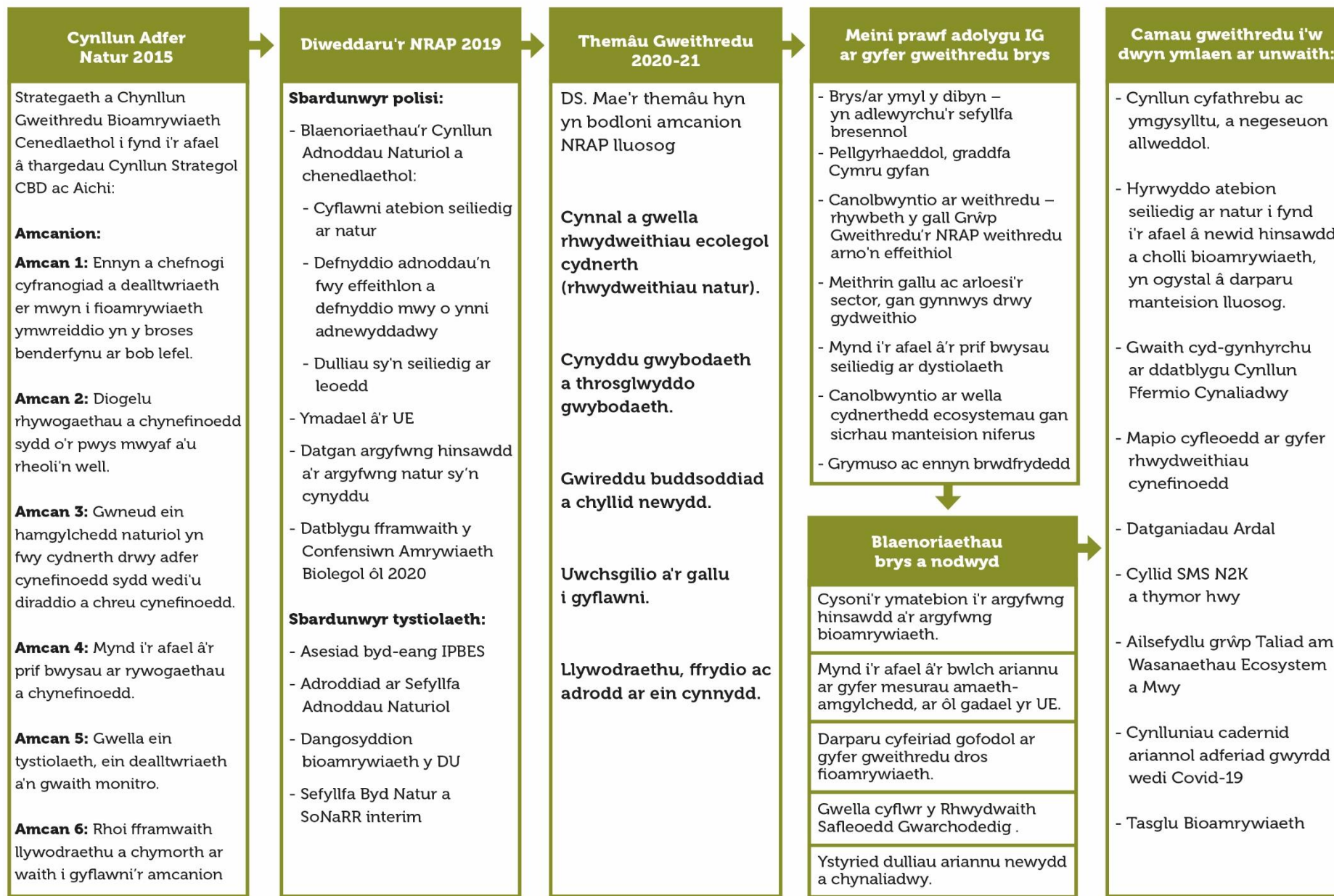
7. Sut mae'r NRAP yn cael ei lywodraethu?

Mae Grŵp Gweithredu'r NRAP yn parhau i oruchwyllo'r NRAP a'r gwaith o'i gyflawni. Fodd bynnag, wrth i fioamrywiaeth gael ei phrif ffrydio a'i chynnwys mewn camau gweithredu ar draws sectorau ehangach, mae angen adolygu ei rôl, ei llywodraethu a'i haelodaeth er mwyn:

- nodi a datblygu ffyrdd mwy cydweithredol a chosteffeithiol o hyrwyddo adferiad natur h.y. prif ffrydio bioamrywiaeth;
- hyrwyddo mwy o berchnogaeth, gan gynnwys ariannu, camau gweithredu gan y gymuned gyfan gan gynnwys busnesau, tîrfeddianwyr a'r cyhoedd; gan sectorau eraill
- datblygu ffyrdd newydd o weithio sy'n symud oddi wrth ddibynnu ar gyllid prosiect tymor byr (sy'n canolbwyntio ar rywogaethau penodol) i arferion cynaliadwy tymor hwy;

Bydd adolygiad o'r Fframwaith Adfer Natur a Chylch Gorchwyl y Grŵp Gweithredu yn cael ei gynnal i sicrhau eu bod yn effeithiol i gyflawni'r nodau hyn.

Atodiad 1: Trosolwg o waith diweddarau'r NRAP

Atodiad 2 – Crynodeb o gynnwys cynllun cyflawni'r NRAP – rhaglenni, prosiectau a bylchau a nodwyd

Yn ystod y broses o adnewyddu'r NRAP, cafodd camau gweithredu a ariennir ar hyn o bryd sy'n cyfrannu at amcanion NRAP ledled Cymru a gan nifer o bartneriaid, eu coladu a'u grwpio o fewn y themâu gweithredu.

Mae'r rhestr hon o gamau gweithredu a ariennir ar hyn o bryd wedi'i chynnwys yng nghynllun cyflawni'r NRAP, prif daenlen, ynghyd â manylion cyllid, amserlenni, allbynnau a monitro. Nid yw'n gynllun cyflawn eto, a bydd coladu'r camau gweithredu'n parhau, gan roi darlun mwy cyflawn o'r camau gweithredu, y cyllid a'r effaith bresennol.

Caiff y cynllun cyflawni ei adolygu'n flynyddol a bydd bylchau pellach yn y ddarpariaeth yn cael eu nodi a'u dwysáu i fynd i'r afael â hwy.

Bydd fframwaith monitro yn cael ei roi ar waith ochr yn ochr â'r cynllun cyflawni.

Mae enghreifftiau o gamau'r cynllun cyflawni wedi'u grwpio a'u rhestru fel y dangosir yn Nhabl 1.

Tabl 1: Themâu gweithredu NRAP a chynnwys cynllun cyflawni 2020-21

Camau gweithredu wedi'u diweddarau ar gyfer bioamrywiaeth ac adfer natur yng Nghymru:	GWEITHREDU GOFODOL
- Cyflawni ein huchelgais o <i>'wrthdroi dirywiad i fioamrywiaeth, oherwydd bod iddi werth cynhenid, a sicrhau budd sy'n para i'r gymdeithas.'</i> - Canolbwyntio camau gweithredu ar themâu blaenoriaeth i gyflawni amcanion Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	Cynnal a gwella rhwydweithiau ecolegol cydnerth (rhwydweithiau natur) (er mwyn gwrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth ac addasu i newid yn yr hinsawdd) - Adfer a chynnal y rhwydwaith safleoedd gwarchodedig - Adfer a chreu cynefin y tu allan i safleoedd gwarchodedig er mwy creu rhwydweithiau natur a mosaigau - Cynnal a gwella rhywogaethau sydd o'r pwys mwyaf i Gymru - Mynd i'r afael â phwysau uniongyrchol ar rwydweithiau ecolegol cydnerth e.e. llygredd, newid yn yr hinsawdd a rhywogaethau estron goresgynnol. - Cynnal a gwella'r sail dystiolaeth ofodol ar gyfer sefyllfa a dosbarthiad bioamrywiaeth yng Nghymru - Nodi a rhannu'r blaenoriaethau gofodol ar gyfer gweithredu

GWEITHREDU TRAWSNEWIDIOL		
Cynyddu gwybodaeth a throsglwyddo gwybodaeth - Sefydlu'r achos dros weithredu a datblygu polisi - Orlhain newidiadau a thueddiadau - Codi ymwybyddiaeth drwy gyfathrebu, ymgyrchoedd a darparu cyngor ac arweiniad - Defnyddio dulliau trosglwyddo gwybodaeth i godi ymwybyddiaeth a rhannu negeseuon allweddol - Gwella cysylltiad corfforol pobl â natur	Gwireddu buddsoddiad a chyllid newydd - Gwireddu a chynyddu buddsoddiad preifat - Sbarduno cyllid cyhoeddus traws-sectoraidd Uwchsgilio a'r gallu i gyflawni - Cynyddu'r capasiti i weithredu dros fioamrywiaeth - Gwella gallu, hyfforddiant a sgiliau bioamrywiaeth	Prif ffrydio, llywodraethu ac adrodd ar ein cynnydd - Prif ffrydio bioamrywiaeth ar draws gwaith polisi a gwneud penderfyniadau - Gwella dulliau llywodraethu a thryloywder ar gyfer gweithredu bioamrywiaeth - Cyfrannu at bolisi a dulliau cyflawni'r DU ac yn fyd-eang

GWEITHREDU GOFODOL

Thema: Cynnal a gwella rhwydweithiau ecolegol cydnerth (rhwydweithiau natur)

Mae rhwydweithiau ecolegol cydnerth yn hanfodol ar gyfer adfer natur. Rhwydweithiau o gynefinoedd mewn cyflwr ecolegol da yw'r rhain, sy'n cysylltu safleoedd gwarchodedig a llecynnau eraill cyfoethog o ran bioamrywiaeth ledled y dirwedd ehangach, gan ddarparu'r budd mwyaf posibl i fioamrywiaeth a llesiant. Mae gan rhwydweithiau natur o'r fath ecosystemau cadarn iach, neu'r potensial i fod felly, sy'n darparu amrywiaeth o wasanaethau ecosystem pwysig yn ogystal â chaniatáu i rywogaethau symud ar draws tirweddau mewn ymateb i newid yn yr hinsawdd. Dylai'r rhwydweithiau hyn fod yn **amrywiol**, yn ddigon mawr ac **eang**, mewn **cyflwr** gweithredol da ac yn rhan o fosaigau **cysylltiedig**, er mwyn galluogi rhywogaethau a chynefinoedd i **addasu** i darfu a newid.

Mae rhwydweithiau ecolegol cadarn yn allweddol i gyflawni ar gyfer bioamrywiaeth a newid yn yr hinsawdd, a dylai atebion seiliedig ar natur i fynd i'r afael â'r ddwy her gyfrannu lle bynnag y bo modd at gynnal a gwella'r rhwydweithiau natur hyn.

- Adfer a chynnal y rhwydwaith safleoedd gwarchodedig

Mae'r prosiectau a'r rhaglenni yn cynnwys:

- Rhaglen Safleoedd Arbennig, gan gynnwys gweithredu Cynlluniau Gweithredu Thematig SAC, a rheoli SoDdGA
- Ardaloedd Morol Gwarchodedig - rheoli rhwydwaith
- Cwblhau'r Rhwydwaith Safleoedd Morol Gwarchodedig
- Cyflawni cynllun gweithredu rheoli'r MPA
- Prosiectau'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy
- Prosiectau LIFE

Mae angen cymryd camau pellach i:

- sicrhau bod safleoedd gwarchodedig yn cyflawni statws cadwraeth ffafriol ledled y rhwydwaith.

-
- **Adfer a chreu cynefin y tu allan i safleoedd gwarchodedig er mwy creu rhwydweithiau natur a mosaigau**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Cynllun Gweithredu Morol
- System Cynllunio Defnydd Tir
- Menter 'Coridorau Gwyrdd ar Rwydwaith Cefnffyrdd a Thraffyrdd Llywodraeth Cymru'
- Creu cynefin e.e. prosiect morwellt
- Rhaglen mawndiroedd
- Rheoli Ystad Goed Llywodraeth Cymru
- Cynlluniau Glastir
- Prosiectau Partneriaeth Natur Leol
- Cynlluniau rheoli basnau afonydd
- Prosiectau adfer afonydd
- Prosiectau Caru Gwenyn a Lleoedd Lleol ar gyfer Natur
- Prosiectau gwella cynefinoedd ar raddfa dalgylch seiliedig ar leoedd CNC
- Cynlluniau Adfer Cynefinoedd Pysgod
- B-Lines

Mae angen cymryd camau pellach i:

- ddarparu mwy o brosiectau ar raddfa tirwedd a phrosiectau sy'n cysylltu cynefinoedd daearol a morol
- sicrhau gorchudd ehangach ledled Cymru – gan arwain at fosaigau o ecosystemau cydnerth
- sicrhau bod rhwydweithiau natur yn cael eu darparu drwy'r cynllun Ffermio Cynaliadwy a'r Fforest Genedlaethol

-
- **Cynnal a gwella rhywogaethau sydd o'r pwys mwyaf i Gymru oherwydd eu gwerth cynhenid a sicrhau cadernid ecosystemau**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Rhaglenni/gwaith rhywogaethau a warchodir Cyfoeth Naturiol Cymru
- Camau gweithredu cyrff anlywodraethol ar rywogaethau, gan gynnwys gweithredu dros loynnod byw, adar, ystlumod, planhigion, mamaliaid, anifeiliaid di-asgwrn-cefn
- Cam 2 cais am arian LIFE ar gyfer cynllun y gylfinir y DU
- Gweithredu is-ddeddfau pysgodfeydd salmonid newydd a datblygu'r cynllun gweithredu ar gyfer eogiaid a brithyll môr
- Prosiect 'Back from the Brink' Cynllun Galluogi Adnoddau Naturiol a Llesiant yng Nghymru (ENRaW)
- Rhaglenni gweithredu brys e.e. ar gyfer y gylfinir, maelgi
- Cynllun Gweithredu ar gyfer Peillwyr:
- Cynllun Cadwraeth ar gyfer Gwiwerod Coch yng Nghymru
- Camau gweithredu rhywogaethau wedi'u targedu Glastir Uwch
- Ymgyrch Acorn Antic

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Gwblhau'r adolygiad adran 7 o rywogaethau a chynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf i Gymru
- Mwy o gamau gweithredu dros bryfed

-
- **Mynd i'r afael â phwysau uniongyrchol ar rwydweithiau ecolegol cydnerth e.e. llygredd, newid yn yr hinsawdd a rhywogaethau estron goresgynnol**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Rheoliadau EIA (Amaethyddiaeth)
- Camau gweithredu Grŵp INNS WBP
- Cynllun Ymchwilio i Ddigwyddiadau Bywyd Gwyllt Cymru
- Polisi Plaladdwyr
- PestSmart
- Prosiect dŵr hen byllau mwyngloddio segur
- Prosiect Rhwydwaith Ecolegol Gwydn Cymru (WaREN) 2
- Rheoli effaith ceirw
- Arolygu a rheoleiddio iechyd planhigion
- Camau gweithredu'r strategaeth *Phytophthora ramorum*
- Action Oak
- Observatree
- Cynllun Gweithredu Rheoli Wiwerod Llwyd (GSMAP)
- Partneriaeth Moroedd Glân

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Cynyddu'r ddarpariaeth i fynd i'r afael ag INNS

-
- **Cynnal a gwella'r sylfaen dystiolaeth ofodol ar gyfer dosbarthu a chyflwr bioamrywiaeth yng Nghymru**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Goruchwyllo a monitro morol
- Cynlluniau cenedlaethol gwyliadwriaeth a monitro daearol: adar, ystlumod, glöynnod byw, planhigion

- Prosiectau gwyddoniaeth dinasyddion
- Ymchwil coedwigoedd - Rhestr Goedwigaeth Genedlaethol - Adnodd mesur cyflwr coedwigoedd
- Ardaloedd Planhigion Pwysig
- Rhaglen Moroedd y DU
- Cofnodion ad hoc a symud data Canolfannau Cofnodion Amgylcheddol Lleol
- ERAMMP
- Asesu cyflwr sylfaenol safleoedd gwarchodedig Cyfoeth Naturiol Cymru
- System arolwg yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol
- Data monitro ENRaW,
- Rhaglen Monitro Morol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Baratoi data datblygwyr

-
- **Nodi a rhannu'r blaenoriaethau gofodol ar gyfer gweithredu**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Datganiadau Ardal
- Fframwaith Datblygu Cenedlaethol
- Asesiadau Seilwaith Gwyrdd
- Atlas Cymru Fyw
- Tystiolaeth ofodol Glastir
- Cynlluniau Adnoddau Coedwigoedd i nodi coetiroedd a chynefinoedd a chysylltedd eraill drwy rodfeydd, parthau glannau'r afon

Mae angen cymryd camau pellach i:

- adeiladu ar Ddatganiadau Ardal er mwyn nodi blaenoriaethau lefel genedlaethol ar gyfer rhwydweithiau ecolegol cydnerth, drwy fapio cyfleoedd a sicrhau'r peth iawn yn y lle iawn

CAMAU TRAWSNEWIDIOL

Thema: Cynyddu gwybodaeth a throsoglwyddo gwybodaeth

Mae'r thema hon yn golygu deall yr hyn sy'n digwydd i fioamrywiaeth yn ehangach a rôl rhwydweithiau ecolegol cydnerth, adeiladu'r achos dros weithredu ac annog newid ymddygiad. Mae'n ymwneud hefyd â chynyddu ymwybyddiaeth o fioamrywiaeth a'i phwysigrwydd, drwy gyfathrebu a chymau ymarferol.

-
- **Sefydlu a chynnal yr achos dros weithredu a datblygu polisi**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol
- Sefyllfa Byd Natur
- Rhaglen gwyddor y môr
- Strategaeth Gwyddoniaeth ac Arloesi - Ymchwil Coedwigoedd
- Llwyfan Amgylchedd Cymru
- Rhestr Goedwigoedd Genedlaethol
- Cynlluniau Rheoli Basn Afonydd (Cyfarwydddeb Fframwaith Dŵr)

- Polisi Cynllunio Cymru
- Cadernid ecosystemau ac adfer grŵp T ac F
- Partneriaethau ymchwil cyrff anllywodraethol/academaidd
- Prosiect BEERN
- Porth INNS Cymru
- Prosiect Rhwydwaith Ecolegol Gwydn Cymru (WaREN) 1
- Cydlynu plâu a chlefydau planhigion y DU
- Ymgysylltu â rhaglen ymchwil a datblygu Defra

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Dynnu sylw at yr argyfwng natur a'i gysoni â'r ymateb i'r argyfwng hinsawdd. Er enghraifft, mae angen negeseuon clir i sicrhau nad yw gwaith plannu coed er mwyn lliniaru newid yn yr hinsawdd yn niweidiol i fioamrywiaeth a'r broses dal a storio carbon.

- **Olrhain newid a thueddiadau drwy fonitro a dangosyddion**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Dangosyddion cenedlaethol WFG
- Dangosydd Bioamrywiaeth y DU
- Datblygu dangosyddion SoNaRR
- Dangosyddion Coetiroedd i Gymru
- Dangosyddion Perfformiad Allweddol Prosiect SMS
- Prosiect Safleoedd Sentinel ar gyfer ieched planhigion
- Prosiect Gwerthuso Sylfaenol SSSI

Mae angen cymryd camau pellach i:

- ariannu Rhaglen Monitro Safleoedd Daearol Gwarchodedig
- nodi set gyson a chynhwysfawr o fesurau NRAP

-
- **Codi ymwybyddiaeth drwy gyfathrebu, ymgyrchoedd a darparu cyngor ac arweiniad**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Canllawiau'r grŵp Gorchwyl a Gorffen Adran 6
- Fforwm Bioamrywiaeth a Chynllunio
- Cynrychioli aelodau CNC/IG ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
- Prosiect hyrwyddwyr rhywogaethau Cyswllt Amgylchedd Cymru
- Wythnos Natur Cymru
- Iechyd Planhigion a Choed yn y Sioe Fawr, Llanelwedd ac eraill
- Blwyddyn Ryngwladol Iechyd Planhigion 2020
- Wythnos Genedlaethol Iechyd Planhigion
- Ymgyrch 'Don't risk it'
- Is-grŵp Fforwm Rheoli Tir Cymru ar Lygredd Amaethyddol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Weithio gyda datblygwyr i ddeddfu'r Polisi Cynllunio a dangos cynnydd

- **Defnyddio dulliau trosglwyddo gwybodaeth i godi ymwybyddiaeth a rhannu negeseuon allweddol**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Camau gweithredu'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm a Chyswllt Ffermio
- Gwefan WBP a Phartneriaethau Natur Lleol
- Ecoysgolion
- Cynllun Caru Gwenyn
- Cynhadledd WBP/Adfer Natur
- Porth Cynllunio Morol
- Prosiectau SMS
- Gwefan UK Forest Standard
- Ymgysylltu â rhanddeiliaid y Fforest Genedlaethol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Ystyried creu consortiwm i ddarparu cyngor ecolegol
- Gwella addysg amgylcheddol i gysylltu pobl a natur mewn ffordd gydol oes

-
- **Gwella cysylltiad corfforol pobl â natur**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Canolfannau ymwelwyr
- Dysgu yn yr awyr agored
- Cynllun Caru Gwenyn
- Prosiect Profiad Llyn Efyrynwy

- Archwilwyr Naturiol
- Ailddatblygu Canolfan Ymwelwyr Ynys Lawd
- Rhoi Cartref i Natur

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Gynyddu addysg amgylcheddol i gysylltu pobl a natur mewn ffordd gydol oes

Thema: Gwireddu buddsoddiad a chyllid newydd

Mae'r thema hon yn ymwneud â phrisio bioamrywiaeth yn briodol er ein llesiant, a'r cysylltiad â denu ffynonellau newydd o fuddsoddiad cyhoeddus a phreifat, fel rhan o brif ffrydio darpariaeth bioamrywiaeth.

- **Gwireddu a chynyddu buddsoddiad preifat**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Codau mawnogydd a choetiroedd
- Partneriaethau cyrff anllywodraethol gyda'r sector preifat e.e. Iceland, Coke, Tesco
- Contract IUCN
- Prosiectau SMS ac ENRaW gydag uchelgeisiau ysgogi canolog PES
- Fforest Genedlaethol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- archwilio dulliau o ddefnyddio arian preifat i ategu arian cyhoeddus drwy'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, a sicrhau bod yr adolygiadau ffermydd cynaliadwy yn ystyried gwerth bioamrywiaeth

- treialu dulliau prisio integredig yng nghyd-destun Cymru

- **Sbarduno cyllid cyhoeddus traws-sectoraidd**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Cronfa Dreftadaeth y Loteri
- Cyllid traws-lywodraeth Llywodraeth Cymru ar gyfer bioamrywiaeth – proses gyllidebu strategol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Ddatblygu dulliau prisio ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus i gyfrif am werth hirdymor bioamrywiaeth ac 'ôl troed bioamrywiaeth' neu ddatblygu Llyfr Gwyrdd i Gymru
- Asesiad Risg Cynaliadwyedd ar gyfer caffael cyhoeddus i gyfrif am fioamrywiaeth
- Cynllun cyfnewid EMFF

Thema: Uwchsgilio a'r gallu i gyflawni

Mae'r thema hon yn golygu sicrhau bod gan Gymru y capasiti a'r gallugrwydd i gyflawni bioamrywiaeth.

- **Cynyddu'r gallu i weithredu dros fioamrywiaeth**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Nawdd Cyfoeth Naturiol Cymru
- Nawdd Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru
- Cyllid prosiect ENRaW, yn enwedig Partneriaethau Natur Lleol Cymru
- Cyllid prosiect SMS

Mae angen cymryd camau pellach i:

- sicrhau bod gan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy ddigon o adnoddau i helpu ffermwyr a rheolwyr tir eraill i weithio mewn gwahanol ffyrdd

- **Gwella gallu, hyfforddiant a sgiliau bioamrywiaeth**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Peilot prentisiaethau coedwigaeth
- Dyfodol Disglair
- Cyllid prosiect ENRaW e.e. Partneriaethau Natur Lleol Cymru
- Cyllid prosiect SMS
- Diwygio'r cwricwlwm
- Prosiect Tyfu
- Cymorth Cofnodion Amgylcheddol Cymru (LERC) i gofnodwyr sirol gwirfoddol

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Fynd i'r afael â cholli capasiti ac arbenigedd ecolegol yng Nghymru

- Uwchsgilio i gyflwyno cynigion ar gyfer hunanasesu ffermwyr er mwyn sicrhau canlyniadau amgylcheddol i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy
 - Cynyddu addysg amgylcheddol i gysylltu pobl a natur mewn ffordd gydol oes
-

Thema: Llywodraethu, prif ffrydio ac adrodd ar ein cynnydd

Mae'r thema hon yn adlewyrchu'r angen i gynyddu cefnogaeth camau bioamrywiaeth a'u tryloywder ledled y llywodraeth a'r sectorau. Mae'n cyfrannu at godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o bwysigrwydd bioamrywiaeth a hyd a lled y camau gweithredu ar draws pob sector yng Nghymru.

- **Prif ffrydio bioamrywiaeth ar draws gwaith polisi a gwneud penderfyniadau**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Gweithredu a gwerthuso dyletswydd adran 6 ar draws y sector cyhoeddus
- Tasglu Bioamrywiaeth Llywodraeth Cymru

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Brif ffrydio darpariaeth bioamrywiaeth ar draws sectorau
 - Darparu strwythur llywodraethu clir sy'n gysylltiedig â mecanweithiau cyflawni'r llywodraeth
 - Sicrhau bod dyfarniadau a chynlluniau achredu yn addas i'r diben er mwyn cynnal a gwella bioamrywiaeth
-

- **Gwella llywodraethu a thryloywder ar gyfer gweithredu bioamrywiaeth ledled Cymru**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Rhaglen Bioamrywiaeth Llywodraeth Cymru
- Gwaith Llywodraethu ac Egwyddorion Amgylcheddol ar ôl gadael yr UE

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Gynhyrchu adroddiad blynyddol Adfer Natur pwrpasol, gan ddefnyddio system goleuadau traffig – RAG, cerrig milltir sy'n cydnabod oedi o ran amser
- Diweddarau'r Fframwaith Adfer Natur
- Cysoni a diweddarau'r NRAP ochr yn ochr â fframwaith CBD ar ôl 2020

- **Cyfrannu at bolisi a dulliau cyflawni'r DU ac yn fyd-eang**

Mae rhaglenni a phrosiectau'n cynnwys:

- Grŵp Bioamrywiaeth 4 Gwlad y DU
- Fframwaith bioamrywiaeth y DU
- Regions4

Mae angen cymryd camau pellach i:

- Gyfrannu astudiaethau polisi ac achos Cymru at ddatblygu polisi bioamrywiaeth byd-eang